

Køns- og aldersbestemmelse af Sneugler

IVAN OLSEN

Illustrationer: Steen Langvad

Reproduktionen af farvetavlen til denne artikel er betalt af Brock & Michelsen A/S, eneimportør af Carl Zeiss, Tyskland.

En Sneugle *Nyctea scandiaca* opholdt sig i nogle uger i februar 1990 i Overdrevet skov ved Sorø, til stor glæde for mange ornitologer. Jeg havde ved flere besøg i området lejlighed til at studere alderskarakteristiske kendetegn og tage flere fotos.

Fuglens fjerdragt var ret særpræget. I kontrast til den sribede bug og rygside kunne ses et næsten hvidt hoved uden båndinger og kun med få pletter på den ene side af hovedets øreregion. Der var derfor stor uenighed om fuglens alder og køn, og diskussionen svingede fra adult hun til immatur han i begyndende fældning af hovedregionens båndinger, men også "subadult" hun og han var på tale.

I denne artikel gennemgås resultatet af egne skindstudier på Zoologisk Museum i København, tilgængelig litteratur samt brevveksling med Bertie Josephson, Washington State University, der i årevis har arbejdet med aldersbestemmelse af Sneugler.

En stor tak skal rettes til følgende personer, der har bidraget med oplysninger, fotos og kommentarer: Dorete Bloch, Bertie Josephson, Hans Meilstrup, Klaus Malling Olsen, Kurt Rodahl og Grete Sonne, samt for særlig grundig diskussion Søren Sørensen. Desuden rettes en stor tak til Zoologisk Museum i København for udlån og adgang til skindsamlingerne.

Størrelse og vægt

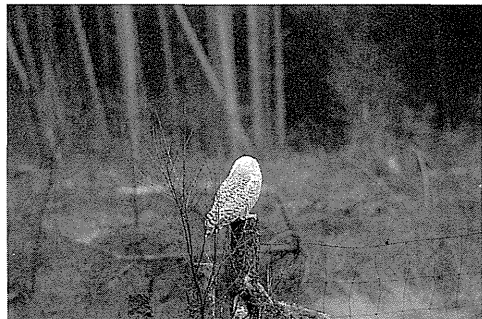
Immature hanner og adulte hunner viser en betydelig lighed i fjerdragten. Størrelsen er derimod ofte et brugbart kriterium for kønsbestemmelsen, idet hunnerne gennemsnitligt er klart større end hannerne. Et antal ugler er blevet vejet med følgende resultat: 36 hanner fra 710 til 2500 g (gennemsnit 1730 g), og 23 hunner fra 780 til 2950 g (gennemsnit 2120 g) (Cramp 1985). Normalt vejer hanner dog ikke under 1200 g og hunner ikke under 1500 g.

Hos Sorøfuglen var der uenighed om størrelsen, og i praksis erfarede, at en størrelsesvurdering på en fugl i en mellemvægtklasse og uden sammenligningsgrundlag er vanskelig.

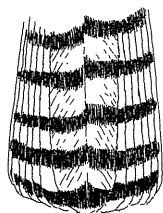
Fældning

Hos unge og gamle Sneugler indledes en sommerfældning i juni/juli frem til oktober/november (Cramp 85).

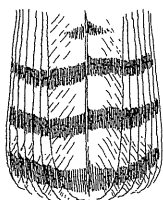
Den juvenile grådunede dragt fældes gradvist på ynglepladsen, og i oktober/november fremtræder den 1. immature dragt frisk. Det er i sidstnævnte dragt, man vil opleve de fleste Sneugler i Danmark vinter og forår; den bæres til førstkommande sommer, hvorpå en ny fældning indledes. Fuldt

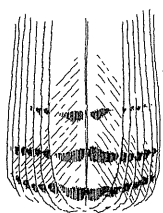
Sneuglen fra Overdrevet Skov, Sorø 21. februar 1990. Foto: forf.

Haletegning

immatur hun

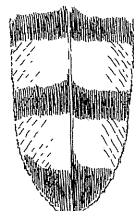
adult hun

immatur han

immatur

adult hun

Tertialer

udfarvede bliver fuglene først efter den 3. vinter.

Da Sorøfuglen blev set i februar måned, kunne det hvide hoved altså ikke forklares som indledende fældning.

Ungfugl – første vinter

I skindundersøgelsen blev der hos alle unge Sneugler i 1. vinterdragt fundet et brunt plettet eller fregnet mønster ("mottling"), der dækkede meget af vinger og ryg. Det sort/hvide tværbandede mønster fremstod således noget uklart. Dette fregnede mønster manglede til gengæld hos alle adulte, der havde en klar distinkt sort/hvid tværbånding. Lignende resultat er fundet af Josephson (1980), som nævner, at enkelte mørke typer af adulte hunner kan have et svagt fregnet mønster, svarende til hvad man kan finde inden for variationsbredden hos ungfugle.

I nakken ses altid en mørk blød plet bestående af gråbrune dun. Denne karakter kan undertiden også ses hos adulte hunner, men ikke hos adulte hanner.

Hun

Meget karakteristisk med sin stærkt tværstribe dragt. Isse, nakke og bryst er tæt tværbåndet. Specielt er nakkens bånding et godt alderskendetegn. Bugen har bredere tværbånd (4-6 mm) end alle andre dragter hos Sneuglen. De halvmåneformede pletter på ryg og skulderfjer er mindre skarptskårne end hos adult hun. Halen er båndet til basis med ca 5 brede tværbånd. Jvf. iøvrigt de generelle karakterer under ungfugle.

Han

Ligner meget adult hun. På issen og hovedets sider ses en mørk pletning. Nakken og baghalsen er hvid og giver hovedet et hvidt indtryk. Brystet er hvidt og ubåndet og giver nærmest indtryk af en hagesmæk. Bugens tværbånd er normalt kun 1,5-

3 mm brede og har en større indbyrdes afstand end hos hunner. Ryggens tværbånd er normalt 3-5 mm brede og ikke så halvmåneformede som hos hunner. Halen har hvid basis og 3 smalle tværbånd yderst. Jvf. iøvrigt de generelle karakterer under ungfugle.

Anden og tredje vinter

I 2. vinter er dragten hos begge køn ret lig 1. vinterdragt, men tertialer er udskiftet og kroppens tværbånding er ret skarptskåren. I 3. vinter er den bløde plet i nakken bestående af grå dun i de fleste tilfælde fældet, og tværbåndingsmønstret på krop, overvingedækfjer og hale viser overgangsstadier mellem 1. vinter og adult (Cramp 1985).

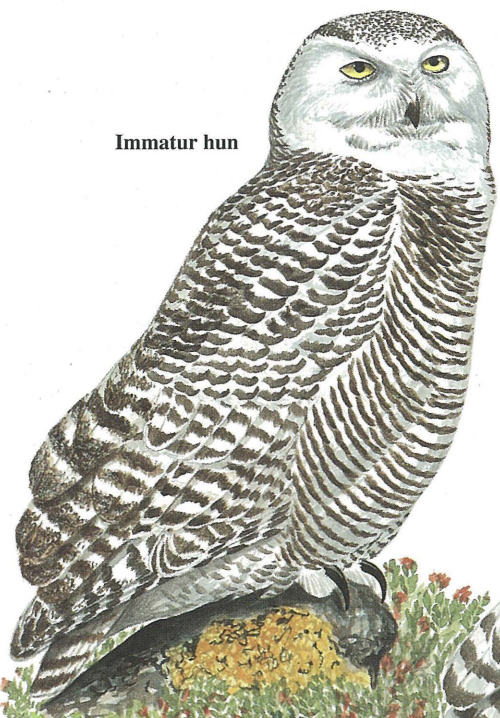
Det må påpeges, at fuglene i disse dragter kan være meget vanskelige at aldersbestemme, ikke mindst i felten.

Adult hun

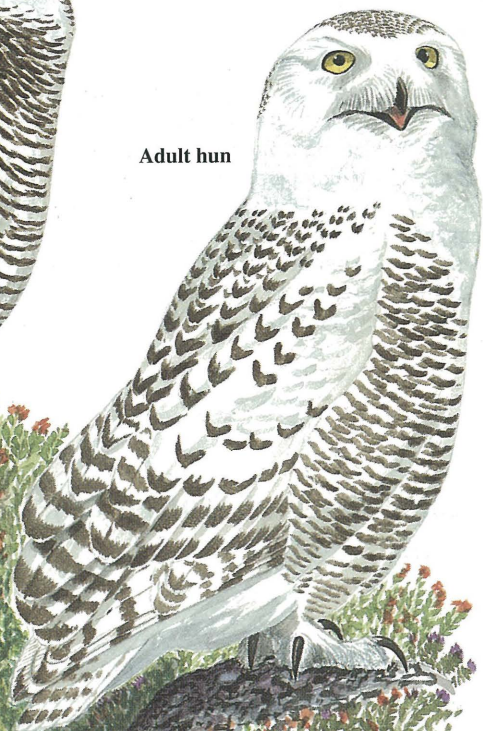
Ligner meget 1. vinter han. Isse og hovedets sider er hvide med afrundede mørkebrune pletter. Nakken er sædvanligvis hvid, men hos nogle eksemplarer kan ses en tynd tværbånding. Under alle omstændigheder vil nakkens hvide farve altid dominere over de bandede partier. Brystet giver indtryk af en stor hvid hagesmæk, der når sin grænse midt på bugen. På brystsider, bug og flanke ses en regelmæssig tværbånding med 4-5 mm brede bånd. Ryg, skulder- og vingedækfjer giver mere indtryk af en pletning end en tværbånding. Disse pletter er V-formede, op til 11 mm brede og står i skarp kontrast til den snehvide bundfarve. De udflydende fregnede tegninger, som ses hos ungfuglene, mangler næsten altid. Undergumpen er renhvid, og på halen ses 3-4 brede tværbånd.

Fuglen på side 163 i Photographic Guide to the Birds of Britain and Europe (Delin & Svensson 1988) er fejlagtigt angivet som ung hun. Det er en adult hun.

Immatur hun

Adult hun

Immatur han

S.B.L./91
©

Adult han

Adult han

Umiskendelig. Undersiden rent hvid, men små pletter findes i varierende grad på skulderfjer og vingedækkere samt på kropssiderne, og eventuelt også på svingfjerene. Halen helt hvid eller med et enkelt ufuldstændigt tværbånd.

Sorøfuglen

På de to fotos af Sorøfuglen bemærker man, at bugens tværbånd og rygsidens V-formede tegninger er ret brede og derfor karakteristisk for en hun. På ryggen samt skulder- og svingfjer ses en skarpt-skåren sort/hvid bånding og pletning uden udflydende fregnede tegninger (mottling), hvilket er kendetegnende for adult. Nakke og baghals er helt hvid uden den bløde plet af dun, som ses hos yngre fugle. Det hvide hoved uden issepletning er ikke ualmindeligt for en adult hun (Josephson in litt.).

Denne aldersbestemmelse er interessant, da det ikke har været muligt at finde oplysninger om andre adulte fugle i Danmark. Derimod er der samme vinter fundet 2 adulte fugle i det sydlige Sverige (Tyrberg 1990). Man må forvente, at et øget kendskab til kriterierne for alders- og kønsbestemmelse vil vise, at der optræder flere adulte Sneugler i Danmark, end det hidtil har været antaget.

Referencer

- Cramp, S. (red.) 1985: The birds of the Western Palearctic. Vol. IV. – Oxford University Press.
 Delin, H. & L. Svensson 1988: Photographic guide to the birds of Britain and Europe. – Hamlyn.
 Josephson, B. 1980: Ageing and sexing Snowy Owls. – J. Field Ornithol. 51: 149-160.
 Tyrberg, T. 1990: Fågelrapport för 1989. – Vår Fågelvärld 49: 389-428.

Feltbestemmelse af Stor og Lille Stormsvale

PETER LYNGS

Stor og Lille Stormsvale er nu taget helt af Sjældenhedsudvalgets liste. Deres forekomst i danske farvande er ret godt kendt, og arterne har længe kun stået på listen for de indre farvande.

Af de beskrivelser, der er indsendt til SU, fremgår det dog, at danske feltornitologer stadig har visse problemer med bestemmelsen. Så derfor er det måske på sin plads lige at opsummere de vigtigste kendetegn – så man kan være rustet til at tage til Gilbjerg og twitche den Lille, man så længe har manglet på sin DKliste... og det uden at blive mødt med det forfærdelige spørgsmål: "Nåeee, er den sendt ind til SU".

Bestemmelse af de to stormsvale er faktisk ret nemt – når man først har lært det. Man skal koncentrere sig om størrelse, flugt og undervingsens farve.

Stor Stormsvale

Længde 21 cm, vingefang 47 cm. Bedste kendetegn er størrelse, uregelmæssig, hoppende flugt og mørk undervinge (hvis den kan ses).

De gængse kendetegn – såsom kløftet hale, mørk streg gennem overgump og lysegråt bånd på øvre vingedækkfjer – kan kun bruges på ret kort af-

Det hvide felt på undervingen af Lille Stormsvale er et af de bedste feltkendetegn. Foto: Arnoud B. van den Berg.